

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΤΟΥ Κ. ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΗΛΙΑΣ ΖΕΡΒΟΣ ΙΑΚΩΒΑΤΟΣ. Η ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΤΥΠΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΤΑΝΗΣΟ ΚΙ' Η ΠΡΩΤΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΤΗΣ

ΤΑ προηγούμενα σημειώματά μας χαράξαμε σε γενικές γραμμές τη δημοσιογραφική και πολιτική δράση του 'Ιακωβάτου, τους αγώνες του εναντίον των 'Αγγλων και τελευταία έδωσαμε τις πολιτικές πεποιθήσεις του για την 'Ενωσι και την κατάσταση της 'Ελλάδος. 'Αλλ' έξω από τη δράση αυτή, δεν πρέπει να ξεχνούμε πως ο Ζερβός υπήρξε κι' ένας συγγραφέας ποικιλομορφος, ένας εορτάτης του λόγου ακαταπρόσητος, ένας ποιητής που πολλές φορές τραγούδησε σαν αληθινός βάρδος τους πόνους και τα σφραδά σπασσθήματα που πλημύριζαν την ψυχή του. Κανένα πεδίο της πνευματικής δράσεως δεν άφησε τον 'Ιακωβάτο άουγκλιπτο.

Μέσα από την πολιτική λιβελλογραφία του, καθώς και μέσα από τις ποητικές συλλογές του και την άλλη του φιλολογική παραγωγή, η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ του Ζερβού ξεπροβάλλει ολοζώντανη και χτυπητή. Ουσιαστικώς, τα κυριότερα έργα του δεν εινε παρά μιά ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ του και συγχρόνως βιογραφία των συναγωνιστών του και των αντίπαλων του. 'Ολόκληρη, μπορούμε να πούμε, ή έπτανησιακή ιστορία της εποχής του, με τους χαρακτήρες, τα πάθη και τα προτερήματα των ήρώων της, βρίσκεται μέσα στις σελίδες του 'Ιακωβάτου. Κανένα γεγονός, στο όποιο πήρε μέρος ή άποσπάρτε παρακολούθησε, δεν πέρασεν από τα μάτια του άταρατήρητου. 'Ετσι ή φιλολογική, ιστορική και ποιητική παραγωγή του εινε ένας πίνακας των χρόνων του και του έαυτού του.

Κι' έγραψε βεβαίως πολλά ιστορικά έργα που παρουσιάζουν το παρελθόν, καθώς εινε ή «*Συλλογή των 'Αρχαιολογικών Λειψάνων της Νήσου Κεφαλληνίας, 1861*», «*Η 'Αρχαία Μεσσηνία και ο 'Αριστομένης, 1863*», «*Η Νήσος Κρήτη και οι Νόμοι του Μίνως*», «*Τά Γενέθλια των 'Εβραίων, 1871*». 'Αλλ' εκεί που κατ' έξοχην έπέτευχεν, υπήρξε η σύγχρονη έπτανησιακή ιστορία γύρω στην 'Ενωσι, στην όποιαν διεδραμάτισε κύριο πρόσωπο. Στο σημειον αυτό στρέφεται ή δημοφιλέστερη συγγραφική παραγωγή του Ζερβού. 'Η πολιτική φιλοδοξογραφία του, ή λιβελλογραφία του κι' ή πολιτική του σάτιρα μπορούν να σταθούν σαν ύποδειγματα στο είδος τους. 'Εγραψε δε ποικιλία τέτοιων έργων που τα σπουδαιότερα φέρουν τους έξης τίτλους: «*Ο Φιλελεύθερος ή διδασκαλία περί καλής ή καλής χεχέσεως της ελευθεροτυπίας εις την 'Επταήσον, 1849*», «*Τά Κεφαλληνιακά ή αναφορά διά την Βουλήν των 'Αντιπροσώπων της 'Ιονίου 'Επικρατίας, 1859*», «*Επιστολά εις Χρυσάνθην, 1853*», «*Υπόμνημα προς την Σεβαστήν της 'Ελλάδος Κυβέρνησον, 1866*», «*Η Δεκακαλία και ο 'Ηρωσ αυτής, σελίδς ιστορική κτλ. 1872*», όπου ζωγραφίζει τον Δημήτριο Καρούσο και τις έκλογικές του αιθαιρεσίες, «*Επιστολή προς 'Αργηλαον, βιογραφική, 1872*», όπου οικιαγραφεί τον Σωκράτη Κουή, «*Αί δύο πρωτενομοί της 'Ανατολής κατά τα 1858 και 1861-1882*», «*Δόγος επικήθειος εις τον νεκρόν του 'Ιωσήφ Μομφεργάτου, 1888*», «*Ανάμνητα 'Ηθικοπολιτικά και 'Ιστορικά, 1894*».

'Εξω από τα πολιτικά αυτά έργα, τύπωσε και μερικους λόγους που έξεφώνησε σε διάφορες περιστάσεις στη Βουλή, ή προς τους έκλογείς του, καθώς και κάποια συντομότερα λιβελλογραφήματα. 'Αδούλη έδγαλε και φιλολογικό περιοδικό με τον τίτλο «*Ο Άλκος*» που έζησε δυο χρόνους. Και τελευταία τύπωσε τρεις ποιητικές συλλογές και κάποιο δράμα.

Μέσα άπ' όλα αυτά τα πολιτικά φυλλάδια που προαναφέραμε, ένα χαρακτηριστικό κυριαρχεί σ' όλες τις σελίδες τους: 'Η πολιτική λιβελλογραφία. Κατόπιν έρχονται: ή δρακτικότητα, ή ελευθεροστομία, ή φιλελευθερισμός και κάποιον-κάποιον ή πολιτική σάτιρα. 'Όταν μιλεί για τους πολιτικούς αντίπαλους του, ή γραφίδα του εινε βαφτισμένη στο φαρμάκι και στη χολή. Το πορτραίτο που μάς έδωκε του Δημήτριου Καρούσου, του περιφίλου ήρωα της Δεκακαλίας και φανατικού Καταχθονίου, εινε άμμητο: «*Μέτριος τό άνάστημα, όστεωδής μάλλον ή ασύμμετρος, στρογγύλον και πελιδνόν τό πρόσωπον, χρώμα έμφαινον τό έμπαθές και φιλέκδιον της καρδιάς. Αί όφρεις άρουνόντως τοφευθείς, άλλ' άδανόπως άνορθόνημαι υπό των σπασμών της νενοτυφίας και της δοξομανίας... στόμα εύρό, έκτεινόμενον εις τό ελάχιστον σαρδωνικόν μειδίμα, ήμαιοικτόν όπως παρέχη εύκολότεραν την έξοδον εις την ύβριν και την συγκοφαντίαν χείλη*

Ζ'.

προέχοντα και κυλινδρικά, πολλάκις συσπειρούμενα ως εις άσπασμόν, έμβλημα φιληθονίας και άκοσμων επιθυμιών... Βάδισμα άργόν, άλλ' άδέβαιον και άμφορρεπές ως τό των φρενοβλαβών ή ένόχων συνειδήσεων».

Γιά τον 'Αριστή Ουάρδο που τον έξώρισε στα 'Αντικύθηρα κι' έπνιξε την Κεφαλλονιά στο αίμα, τό 1849, γράφει: «*Ο Ουάρδος απέδειξεν ότι, άν ήτο έξσηκημένος περι την χεχέσιον του λόγου και του καλάμου, δεν ήτο και άδέξιος περι την έφαρμογήν της μάστιγος και της άγχόνης*». Οι χαρακτηρισμοί του παντού προκάλουν έντύπωση για την όξύτητα, τη συντομία και τό επιγραμματικόν ήθος τους. Χαρακτηρίζοντας την εφημεροδοξογραφία της 'Επταήσου, ύστερα από την ελευθεροτυπία, διατυπώνει τις έξης κρίσεις:

«*Τό Μεταρρυθμιστικόν κόμμα ειχε την 'Πατριδα, σοβαράν ως τό όποιον έφερεν όνομα, εκδιδόμενην εις Κέρκυραν τό 'Μέλλον, άπεραντολόγην ως τό γήρας, εις Ζάκυνθον, και την 'Ενωσιν, ψυχράν ως τό μέταλλον, εις Κεφαλληνίαν. Τό δε Ριζοσπαστικόν ειχε τον 'Φιλελεύθερον, ήφαιστείον μυδροβόλον την 'Αναγέννησιν», βροντότηχον ως ο κεραυνός και τον 'Χωρισμόν, άφελή γέν, πλην ρωμάλειον παλαιστήν, εκδιδομένης εις Κεφαλληνίαν τον 'Ρήγαν», έμφλογον ως ο πατριωτικός ένθουσιασμός, εις Ζάκυνθον και τον 'Ριζοσπάστην», άρειμάτιον ως τό ένθικόν φρόνημα, εις Κέρκυραν*».

'Επίσης οι χαρακτηρισμοί των συγχρόνων του εινε γεμάτοι από χεχόμα, σαρκασμό κι' ιδιοφροσύνια. Μιλώντας για τους Ριζοσπάστας της 'Επταήσου γράφει τά έξης:

«*Εκ της Κεφαλληνίας ήσαν: 'Ο Γεράμιος Α. Λιθαδάς, ρέκτης, άεικίνητος και άδάμαστος, ο 'Ιωσήφ Μομφεργάτος, τύπος δημοκρατικής ελευθερίας, ο Γεώργιος 'Ιακωβάτος, πέλκευ άμφοισμός και βαρύς, ο Σ. Πυλλαρινός, ειρωνία σαρκαστική, και Ι. Καπελέτος, θαρραλέοτης και άφροντισία. 'Εκ της Ζακύνθου: Οί Φραγ. και Ναθ. Δομενεγίνα, ο μόν ζωηρός και χαριεντιζόμενος και εις τά μάλλον σοβαρά, ο δε ένθουσιαστής άκατάτηος της ένθικης ελευθερίας, ύπερ ής και τον βιον άπώλεσε, και ο 'Αγγ. Δεσούλλας, άπλοικός τους τρόπους και άρχαϊκός τό φρόνημα. 'Εκ δε της Κερχύρας ο Χρ. Ποφάντης, χαράκτηρ θεμιός και άγνός. Και εκ των τριών άλλων μικρών νήσων ο Τηλ. Παϊζής, εύσάθητος και γενναίος, ως ο άρχαίος όμώνόμος του*».

'Αλλ' εκεί που οι χαρακτηρισμοί του παίρνουν έκτακτο ένδιαφέρον και δείχνουν την ειλακρίνεια των φρονημάτων του, τη δύναμη, τον χαρακτήρα του και την διεσδιτική ματιά του, εινε ή σελίδες ή άμφορομένης στην έλληνική κοινωνία της εποχής του, ύστερα από την 'Ενωσι. Αποταθιρημένος από τη ζωή, μονάζοντας στην Κεφαλλονιά και συγκεντρωμένος στον έαυτό του και τις σκέψεις του, μελέτησε τον ΡΩΜΗΟ, όπως πολύ λίγο. Είχε μάλιστα τό θάρρος και τη δύναμη να ρίξη κατόμωτρα στην τότε 'Ελλάδα τους βρωτέρους, μά άληθινότερους χαρακτηρισμούς που ποτέ γράφτηκαν. 'Ο πολιτικός κόμπος της 'Ελλάδος για τον 'Ιακωβάτο δεν ήταν παρά μιά συμμορία ληποτών. Τό ψεύδος, ή ύποκρισία, ή άμάθεια, ο έγοιτισμός κι' ένας φαινομενικός πολιτισμός συνοδεύει κάθε πρῶξι και κάθε λόγο των πολιτικών της. Μετανοεί κι' ο ίδιος γιατί πήρε μέρος ως βουλευτής και πολιτικός στα πράγματα της πατρίδος του. Γενικεύοντας τις χρίσεις του για τον σύγχρονο ΡΩΜΗΟ, όπως τόν μόρφωσαν οι πολιτικοί του, γράφει τά έξης:

«*Ο σύγχρονος Ρωμηός ούτε γνωρίζει, ούτε έκτιμά δικαίον και καθήκον, εξ ών προκύπτει ή εθύτης του βίου και μορφώνοντα τά ήμερα ήθη, ή εύτροπος συμπεριφορά και ο προς την δικαιοσύνην σεβασμός. Αυτός άλλο δεν λατρεύει και δεν άποθεώνει παρά τό ΧΡΗΜΑ και τη ΔΥΝΑΜΙ, άτινα και χαρακτήρας μισθόλους και θρασυδείλους και ήθη πλαδαρά και παραλυμένα διαπλάθων. 'Όπου λοιπόν παρατηρεί τό χρέμα και την δύναμιν, εκεί και κατασκηνώνει και ΑΠΑΡΝΕΙΤΑΙ ΠΑΣΑΝ ΕΤΕΡΑΝ ΗΘΙΚΗΝ ΣΚΕΨΙΝ, ως εκ τούτου εινε έν γένει άστατος, πονηρός, πιστεύσε άδεσθαίον, άργώμων μέχρις άναιδείας, άρπαξ και θρασύς, μάλιστα με τους κατωτέρους του, όστι ότω νομίζει ότι άποζημιούνται εκ της προς τους ισχυρούς ύποταλείας του... 'Η άπιστία του ένγεν έξις και οι οικεία ότως ειπείν ΑΡΕΤΗ. Ούτε φιλιαν φυλάττει, ούτε εθεργεσίαν ένθιμείται, ούτε προσηγομένας άναθιάς σχέσεις διατηρεί. Τό ΣΥΜΦΕΡΟΝ τον ΕΠΑΛΑΒΩΣΣΕ και τον ΑΠΗΝΘΡΩΠΙΣΣΕ*».

Και τούτος καινούτος λόγους έγραψε ο 'Ιακωβάτος στην όρικωμωτική ήλικία του, στα 1890, όποτε κάθε ρομαντισμός ειχε μέσα του πεθάνει κι' ή πείρα του τόσα τον ειχε διδάξει.

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΑΙ ΤΗΣ Θ' ΙΟΝΙΟΥ ΒΟΥΛΗΣ. — 1) Γεράμιος Λιθαδάς, 2) Σταμ. Πυλαρινός, 3) 'Ιω. Τυπάλδος Δοιοργάτος, 4) 'Ιωσήφ Μομφεργάτος, 5) 'Ηλιας Ζερβός 'Ιακωβάτος, 6) Ναθ. Δομενεγίνης, 7) Γεώργ. Τυπάλδος 'Ιακωβάτος, 8) 'Ανδρέας Καρούσος Σανταριέλης, 9) Τηλέμαχος Παϊζής, 10) Φραγκ. Δομενεγίνης.